

R A A S E P O R I 1966

Touko - kesäkuu,
elo - syyskuu

T. Rautavaara-Brax

Kesällä 1966 suoritettiin Raaseporissa tutkimustöitä touko-kesäkuussa ja elo-syyskuussa. Touko-kesäkuussa oli selvittelyn kohteena eteläisen esilinnan kehämuurin lounaiskulma, joka oli purettu jo aikaisemmin keväällä. Toukok. 10 p - kesäk. 12 p suoritettiin kaivaus puretun muurin perustuksen selvittämiseksi.

Loppukesän tutkimukset kohdistuivat itäisen esilinnan ulkopuoliseen vesihautaan sekä itäisen esilinnan kaakkoisosassa sijaitsevan tornin pohjan rikkoutuneeseen länsiseinään.

Eteläisen esilinnan lounaiskulma

Toukok. 10 p:nä oli eteläisen esilinnan lounaisnurkasta jäljellä muutamia muurin alimpia kiviä ja muurin alainen savimaa. Kehämuri, joka laskee jyrkästi linnan lounaisnurkasta esilinnan lounaisnurkkaan oli katkaistu luodin 11.50 kohdalta mitattuna kehämuurin ulkoseinältä. Samalla kohdalla kallio, jolle muuri oli perustettu laske jyrkästi ja luodin 14.50 kohdalla se näytti laskevan suoraan alaspäin. Eteläisen kehämuurin puolella muuri oli katkaistu n. 550 cm päässä muurien muodostamasta ulkokulmasta kaakkoon. Molemmat murretut pinnat olivat suunnilleen kohtisuorassa itse muuriin. N. luodin 13 kohdalla pohjoiseen päin kehämuri oli perustettu suoraan kalliolle, alempana oli muurin ja kallion välissä savea, joka oli painunut hyvin kovaksi. Savessa oli joitakin suuria kiviä, joissa ei näkynyt jälkiä laastista. Leikkauksessa AB muurin rakenne näkyi selvänä. Muuri oli perustettu jyrkästi laskevalle kalliolle alimpana oli n. 5 cm paksuinen laastikerros, johon alimmat muurin kivet oli painettu. Paikalla sijainneesta alkuperäisestä muurista oli jäljellä 30-50 cm paksu kerros uudemman muurauksen alla. Vanhemman muurauksen laasti oli tumman keltaista kalkkilaastia ja erottui selkeästi uudemmasta hyvin vanhasta ja kovasta laastista. Vanhemmasta laastista oli kalkki osittain irronnut ja valunut kallion pintaan vaaleiksi juoviksi. Vanhempi muuraus ei ulotu koko uudemman muurin alle; uudemman muurinosan alla oli mullan sekais-ta savea, kun taas lännessä vanhempi muuraus jatkui pitemmälle kuin uusi muuraus, Rippeitä keltaisesta laastista oli kalliolla nykyisen muurin länsipuolella ja vanhemman muurin kivet leikkauksesta AB pohjoiseen päin ulkonivat nykyisen muurin ulko- l. länsiseinästä. Näiden muurin jätteiden perusteella on ilmeistä, että alkuperäisen muurin sijainti tällä kohdalla on ollut toinen kuin nyt puretun, uudemman, vaalealaastisen muurin. Alkuperäinen muuri on kulkenut leikkauksen AB kohdalla jonkin verran lännempänä kuin nykyinen muuri. Puretun

Mittauspiir.
plaani ja
leikk.1966.
Piir. 1

Mittauspiir.
leikkaus AB,
piir.1 ja va-
lok. 1 ja 2

Piir. 1

Piir. 1

muurinkulman sisäpuolelta poistettiin maata n. 200 cm kulmasta linnanpihalle päin. Tämä oli paikalle myöhemmin kasattua irtonaista multaa, jonka seassa tiiliä (koot 24,9 x 11,5 x 7,6, 25,5 x 12,5 x 9), laastia, luita ja suuria muurikiviä. Korkeudella n. -9,30 - 9,40 oli valkea laastikerros koko kulman sisäpuolisella kaivetulla alueella paitsi aivan muurin vieressä, johon vv. 1961-1962 oli kaivettu koojat.

Puretun muurin kohdalla poistettiin kaikki irtonaiset kivet ja 10-15 cm paksuudelta harmaata savea. Pohjoisesta laskevan kallion alapuolella näkyi savessa joitakin tummia läiskiä, jotka todennäköisesti olivat täysin lahonneiden puupealujen jätteitä.

Valok. 5 ja
mittauspiir.
leikkaus C-D
sekä piir. 1

Kohdalle, jossa eteläinen kehämuuri oli katkaistu, kaivettiin muurin perustan selvittämiseksi kooja murtopinnan suuntaan, siis kohti-suoraan muuria vastaan (n. koillis-lounaisuuntaan). Murtopinnassa ei näkynyt mitään selvää muuraussaamaa, mutta muurin yläosa n. tason -10 - -10,30 yläpuolella on kuitenkin myöhemmin rakennettu vanhemman, osittain kaatuneen muurin päälle. Tällöin ovat muurin paksuus ja sijainti todennäköisesti muuttuneet. Nyt pystyssä oleva muurinosa on kallistunut etelään päin n. 5°.

Mittauspiir.
leikkaus CD

Mittauspiir.
kehämuurin
fasadi

Kun kooja kaivettiin syvemmäksi, ilmeni, että laastilla muuratun osan alla, -10,40 alapuolella oli 3-4 cm laastia, sitten joitakin kiviä ja niiden välissä ja alla kovaksi pakkautunutta harmaata savea sekä multaa. Tasolla -10,70 alkoi näkyä puhtaassa savessa tummia paalunjälkiä. Leikkauksessa CD ne näkyivät selkeinä; niitä oli muurin poikkisuunnassa 6-7 vierekkäin. Paalut olivat kallistuneet muurin painon alla etelään päin. Paalujen alemmat osat (-11,40 alaspäin), jotka olivat pohjaveden vaikutuksesta säilyneet ehjinä, olivat miltei pystyssä; pohjaveden laskiessa ovat paalujen yläosat lahonneet ja taipuneet tai katkeilleet muurin painon alla. Tällöin on myös muuri siirtynyt ja kaatunut etelään päin. Muurin kulman sortumisesta merkkeinä lienevät myös läntisen kehämuurin alapäässä olleet pystysuorat repeytymät.

Leikkauksen CD kohdalla oli paaluja vain hyvin kapealla alueella, mikä viittaa siihen, että muuri ehkä on ollut ohuempi nykyistä tai, että muuri on vain osittain perustettu paaluille. Paalunjälkiä oli vain nykyisen muurin keskiosan alla; reunojen alla oli pelkkää koskemattomaa savea.

Piir. 1

Muurin kulman perustuksen selvittämiseksi jatkettiin kaivausta leikkausten AB ja CD välillä. Puretun muurin kohdalla ja sen ulkopuoliselta alueelta poistettiin irtonaiset kivet, laastin jätteet ja irtonainen savensekainen maa. Tämän alla on tiivis puhdas savi, jossa sitä n. -11,00 tasolla kaivettaessa alkoi näkyä tummia paalunjälkiä. Nämä olivat vielä epäselviä, mutta alueen länsipäässä n. -11,20 ja itä-

Valok. 17 ja
mittauspiir.
plaani.

päässä -11.50 tasolla näkyi paalutus jo selvempänä. Kaivausta jatkettiin, kunnes esillä oli puretun muurin alla kulkenut, tiheähkö mäntypaalutus. Paalutuksen suunta ja leveys eivät näyttäneet täysin vastaavan nykyistä muuria: Paalutus alkoi leikkauksen AB eteläpuolella heti sillä kohdalla, missä kallio laskee jyrkästi ja paalujen junttaminen on ollut mahdollista; paalut sijaitsivat täälläkin kuitenkin lännempänä kuin mitä puretun muurin sijainti olisi edellyttänyt. Eteläisen kehämuurin paalutus taas kulki n. 50 cm pohjoisempaan kuin purettu muuri; alkuperäisen muurin sijainti ja paksuus näyttää täällä olleen erilainen kuin nykyisen.

Raaseporissa myöhemmin kesällä suoritettujen pohjatutkimusten yhteydessä todettiin, että paalutus ulottuu ainakin -12.60 syvyydelle.

Kaivausalue valokuvattiin ja siitä tehtiin mittauspiirustukset.

Itäisen esilinnan ulkopuolinen kaivaus

Elo-syyskuu
Mittauspiir.
plaani.

Kaivaus oli jatkoa edellisen kesän kaivaukselle leikkauksien AA₁ ja BB₁ välillä. Tänä kesänä kaivausta jatkettiin etelään päin n. 17 m päähän BB₁ leikkauksesta merkittävään CC₁ leikkaukseen asti ja lännessä seurattiin esilinnan muuria, idässä edellisen kesän kaivannon itärajan suuntaa.

Kaivausalueella maanpinta laskee loivasti etelään ja kaakkoon päin. Päällimmäisenä on 10 cm paksuinen turve ja heti sen alla mullan- ja laastinsekaista löysää maata, jossa erikokoisia muurissa olleita kiviä. Lähinnä kehämuuria leikkauksien BB₁ ja CC₁ välillä oli alueita, joilla pelkästään vaaleaa laastia ja harmaakiviä myös suurina muurin katkelmina, jotka mahdollisesti peräisin rikkoutuneen kehämuurin yläosista. Nämä kaikki 250 cm muurista tai lähempänä sitä. - Muurin lähellä ei ollut tiiliä lainkaan, sensijaan kaivannon keskivaiheilla oli pintaturpeen alla yksinomaan multaa ja tiilenpaloja, idempänä taas mullan seassa kokonaisia tiiliä. Jotkut tiilistä olivat tumman keltaisia, koot 8 x 11.5 x 26 ja 7-8 x 11 x 24 ja useissa 11 x 14 x 27 - kokoisissa punatiilissä oli pitkillä sivuilla kulmissa uurteet. Kauttaaltaan tiilet olivat huolimattomasti lyötyjä ja poltettuja. Tiilikoot 8 x 11 x 24, 8 x 11.5 x 26.5, 8 x 14 x 29.5, 9 x 16 x 30, 10 x 16 x 30.5, 11 x 15 x 29, 11 x 14.5 x 27, 10 x 14 x 29.5. - Lähellä leikkausta CC₁ oli muurin vieressä myös tiiliä; ne olivat hyvin vaihtelevan kokoisia, pienemmät todennäköisesti aivan uusia tiiliä 7 x 13 x 27, 7 x 13.5 x 28, muut 8,5 x 13 x 27, 9 x 14 x 28.5, 9 x 14.5 x 25, 9 x 16 x ?, 10 x 13 x 27, 10 x 12.5 x 28, 11 x 15 x 29, 11 x 16 x 29.5.

Piir. 1

Irtonaisen täytömaan alla oli kaivannon läntisessä rinteessä paikka paikoin keltaisia suuria hiekkaläiskä; hiekkaa oli 5-15 cm paksuudelta. Tämän alla oli kiinteämpi tumma maa, joka oli vesihaudan läntisen rinteiden pinta (n. -7.00). Kiinteitä maanpintaa seurattiin

etelään päin; se laskee siten, että se CC₁-leikkauksen kohdalla oli n. -7.70 korkeudella.

Kaivamista jatkettiin kaakkoisen esilinnan kaakkoiskulman flankeeraavan tornin pohjan ja esilinnan itämuurin muodostamaan kulmaan asti ja siitä suoraan vesihaudan yli sen itäpuolelle.

Keskivaiheilla kaivantoa tavattiin kiinteämpi, tumma maa -11.00 tasolla; idässä leikkauksen CC₁ kohdalla se ei enää noussut lainkaan, sillä vesihaudan alkuperäinen itäinen rinne laskee jo pohjoisempaan etelään.

Mittauspiir.
leikkaus CC₁

Vesihaudan itäinen rinne leikkauksesta BB₁ etelään päin laskee myös etelään; tumma tavanomainen kulttuurikerros, joka aikaisempien kesien kaivauksissa oli tavattu itäisestä rinteestä, oli niin ohut ja maan alla niin pehmeä, että sen pinnan esiin kaivaminen oli paikka paikoin mahdotonta. Leikkauksen CC₁ tienoilla tumma kerros häipyi kokonaan ja irtonaista täytemaata oli n. -11.00 tasolle asti, josta alaspäin kiinteämpää mullan ja savensekaista maata. Välittömästi leikkauksen CC₁ pohjoispuolella täällä irtonaisen täytemaan alla tiivistä kiveystä, joka laskee etelään päin. Alueen tarkempi selvittäminen tänä kesänä jäi tekemättä.

Mittauspiir.
leikkaus CC₁

Kaivannon läntisen rinteeseen ja kehämuurin pohjan selvittämiseksi tehtiin muutamia pieniä koeojia ja kuoppia rinteeseen. Näistä ilmeni, että kiinteämpi täytemaa kaikilla oli samantapaista. Em. tumman ohuen maakerroksen alla oli useassa kohdassa vielä ohuelti keltaista hiekkaa, sen alla mullan ja saven sekaista maata, jossa tiilen- ja laastinpalloja sekä luita. Kaivannon pohjalla oli tumman kerroksen alla hiekkaa, laastia, tiilenpalloja tiiviiksi pakkautuneena. Ylempänä rinteessä oli muurin vierestä lähtevä, rinteeseen suuntautunut 5-20 cm paksu nokimaa, jossa hiilen- ja luunpalasia. Tästä alaspäin oli kaikkialla multaa, jossa tiilensiruja, rautanauvoja, ruukunpalasia ja kaivannon keskivaiheilla myös savea mullan seassa. Leikkaukseen CC₁ tehdystä koeojasta selvisi lisäksi, että länsirinteessä oli suuria savi- ja hiekkalaikkuja ja niiden alla ruskeaa, likaista savea; puhdas savi tuli esiin vasta näiden alta, muurin vieressä n. -9.50 korkeudelta, 4 m päässä muurista n. -11.00 ja keskellä kaivantoa -11.30 - -11.50. Kaivannon syvimmällä kohdalla oli koskemattoman saven pinnassa puunjätteitä mm. 120 cm pituinen, 18 cm paksu paalu, jonka päässä porattu reikä.

Mittauspiir.
seinästä

Esiin tulleet itäisen kehämuurin seinä oli luotiin 16 asti pohjoisesta samaa huolellista muurausta kuin leikkausten AA₁ ja BB₁ välillä. Luodista 16 etelään oli muuri huolimattomasti tehtyä, epätasaista. Se ulkoni -7.00 - -7.20 korkeudelta alaspäin ja ulkoneman pinnassa oli

tiilisirujen sekaista laastia. Ulkonema oli epätasainen (10-45 cm). Muurin alimmat kivet olivat -8.50 korkeudella, ja se oli rakennettu suoraan multa- ja savikerrosten päälle.

Piir. 1

Luotien 13 ja 14 välillä oli -7 korkeudella aukko, joka tuli muurin läpi kaakkoisesta esilinnasta. Aukko oli n. 30 x 25 cm; sen alareunan tasolla (-7.30) on todennäköisesti ollut maanpinta muuria rakennettaessa. Leikkauksen CC₁ kaivetun koojan kahdalla muurin perustus näkyy selvemmin; alimmat kivet -8.20 suoraan multakerrokseen päällä ja ilman laastia.

Kaakkoisen esilinnan kaakkoiskulman flankeeraavan tornin pohja, joka näytti olevan pahasti rikkoutunut, jäi toistaiseksi kaivamatta. Sen perustus ja muuraustapa on kuitenkin samanlaista kuin edellä kuvattun, huolimattomasti rakennetun itäisen kehämuurinosan.

Mittauspiir.

Luodin 16 kohdalla oli muurissa pystysuora sauma ja siltä kohdalta etelään päin muuri jatkui alhaalla vain -8.00 korkeudelle eikä sitä oltu huolellisesti perustettu. Luodista 16 pohjoiseen muuri jatkui maan alla ainakin -10.00 asti ja maanalainen osa oli huolellisesti muurattu samaan tapaan kuin leikkauksen BB₁ kohdalla (luodit 19-20) luodin 16 (15.70) kohdalla näytti pohjoisesta tuleva kehämuuri kääntyvän länteen. Tästä on todennäköisesti myöhemmässä vaiheessa ruvettu rakentamaan etelään päin kehämuurille jatkoa. Tilanne selvinnee tutkittaessa vastaavan (luodin 16) kohtaa muurin sisäpuolella.

Kaivauksen aikana elo-syyskuussa toimivat piirtäjinä Pauli Savolainen ja Agneta Rosenqvist. Tutkimuskohteiden lisäksi piirrettiin pohja itäisen esilinnan eteläosasta (kaakkoisesta esilinnasta) sekä eteläisen esilinnan yleispohja.

Elo-syyskuu

Itäisen esilinnan kaakkoisosassa sijaitsevan tornin pohjan länsiseinä. Seinämän sisäpinta oli talvella 1965 sortunut osittain, ylhäältä n. vaakaan -5 asti. Pintamuuraus oli ollut vahvaa, mutta sen takana olevan täytteen laasti oli aivan pehmeätä; kalkki siitä oli irronnut kokonaan ja toisin paikoin oli täytteessä suurten kivien väleissä pelkkää hiekkaa tai multaa. Seinämää purettiin länteenpäin. Sen alaosat (-6 alapuolella) pinta oli hyvin kova, mikä johtunee siitä että täytteestä irronnut kalkki oli valunut tänne. Seinämän reumat olivat vahvempaa muurausta. Seinän päällä oli kolme 1930-luvulla rakennettua perraskelmaa, jotka purettiin pois. Niiden alla oli muuraus n. 20 cm paksuudelta vahvaa, alempana hyvän heikkoa. Muurin yläosa oli sementtilaastilla muurattua (n. 10-20 cm). Vaakan -3.50 korkeudella oli seinämän pinnassa ja n. 20 cm sen sisäpuolella pieniä semanttilaastin paloja, joten muuri ainakin tästä ylöspäin on sekundaarinen. Alempana laasti oli vaihtelevaa, liuskeista jossa kalkki oli ohuina kerroksina tai hyvin suurina rakeina.

Kyseinen tornin pohja täyttyi puretun muurin kivistä ja sen ala-

osan tutkiminen tällä kertaa oli mahdotonta.

Piir. 1

Muurin purkamista jatkettiin -6 vaa'an yläpuolella länteen päin. Keskellä seinämää 100 cm päässä sen pinnasta oli -3.50 korkeudelta alaspäin muurissa pystysuora 15 cm läpimittainen parrunreikä.

Mittauspiir.

Lounaisnurkassa seinät eivät ole siteessä vaan länsiseinä on rakennettu jälkikäteen; eteläseinä näyttää alempana jatkuvan länteen päin, jossa sen kanssa samassa tasossa on itäisen esilinnan etelämuurin länsipää kierreportaineen. Luoteisnurkassa muurit näyttävät olevan siteessä; niiden yläosat ovat kuitenkin sekundaarisia ja molempien pinnassa on muuria korjailtu sekä sementtilaastilla, että 1800-luvun heikolla, vaalealla kalkkilaastilla. Tornin pohjan täytyttyä kivistä ei nurkan alaosien tutkiminen ollut enää mahdollista. Tasolla -2 kulkee selvä sauma muurauksessa; kysymyksessä on todennäköisesti 1800-luvun ja 1930-luvun muurausten raja.

Piir. 1

Kyseisen tornin pohjan länsiseinämän purettu osa on sekundaarinen.

Purkamistyön hitauden takia tutkiminen tällä kohtaa jää kesken kesän muiden töiden päättyessä ja sitä on jatkettava myöhemmin.

Jyväskylän
LINNENBANK

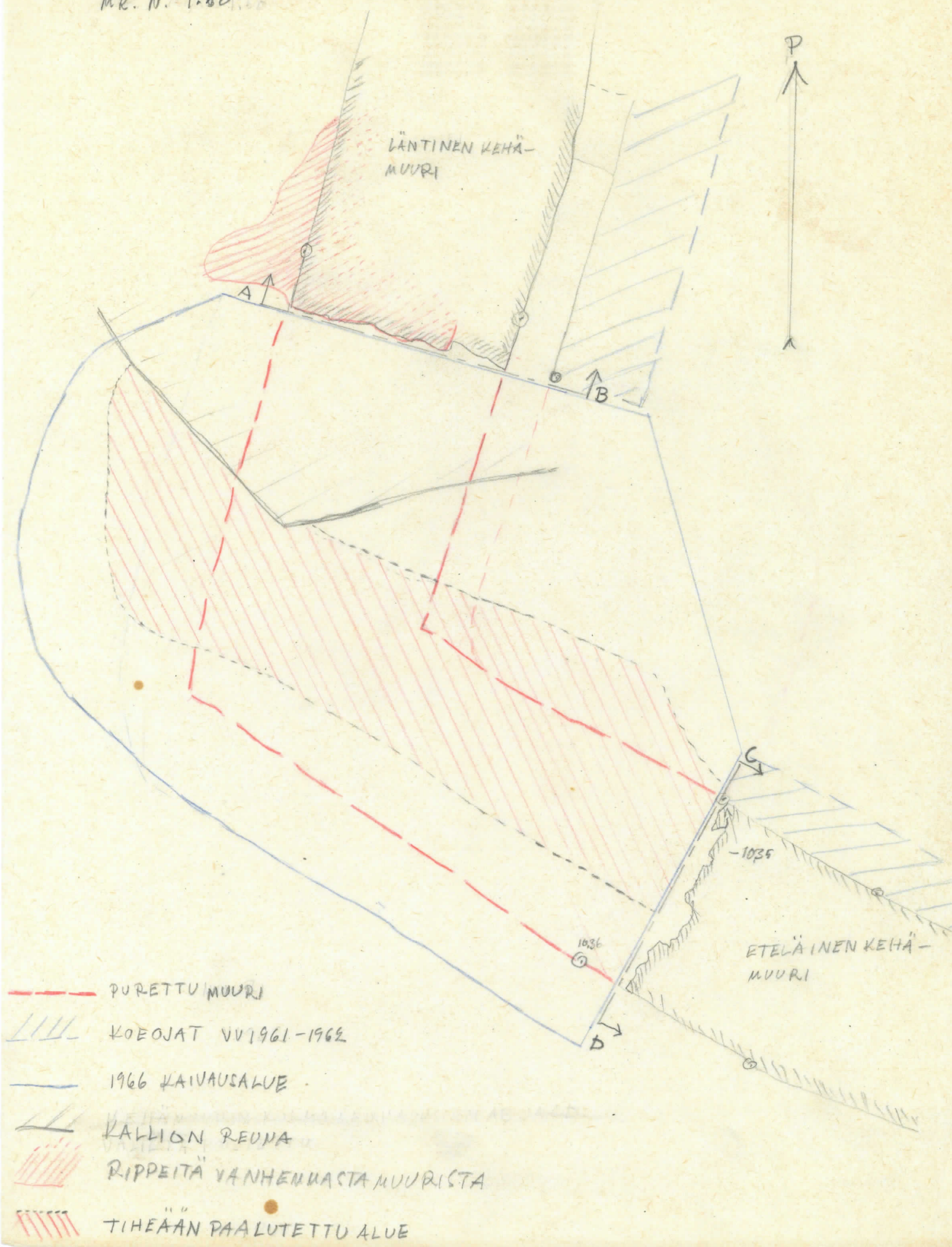
RAASEPORI LÖYTÖLUETTELO 1966

N:o	Kansallismuseo	Esine	Löytöpaikka
65079:32		Ruukun kädensijan kanta. Ulko- ja sisäpinnassa vihreänruskeaa lasitusta.	Kaivaus itäisen (kaakoi- sen) esilinnan ulkopuo- lella. Löydöt leikkausten B-B ₁ ja G-C ₁ väliltä, vallihaudan läntisestä rinteestä.
:33		Ruukunjalka, rikkoutunut. Sisäpinnassa vihreän- ruskea lasitus.	"
:34		Ruukunjalka, rikkoutunut. Sisäpinnassa vihertävä lasitus.	"
:35-37		Ruukun reunapaloja 3 kpl., sisäpinnassa rus- kea lasitus.	"
:38		Ruukun pohjapala, sisä- pinnassa vihertävä lasi- tus.	"
:39		Ruukunpala, ulkopinnas- sa vihreä lasitus.	"
:40		Ruukunpala, sisäpinnas- sa ruskea, ulkopinnassa tummanvihreä lasitus.	"
:41		Ruukunpala, ulkopinnassa ruskehtava lasitus.	"
:42		Kiviesine.	"
:43		Luuesine, pituus 105 mm.	"

RAASEPÖRÄ PIIRROS 1.

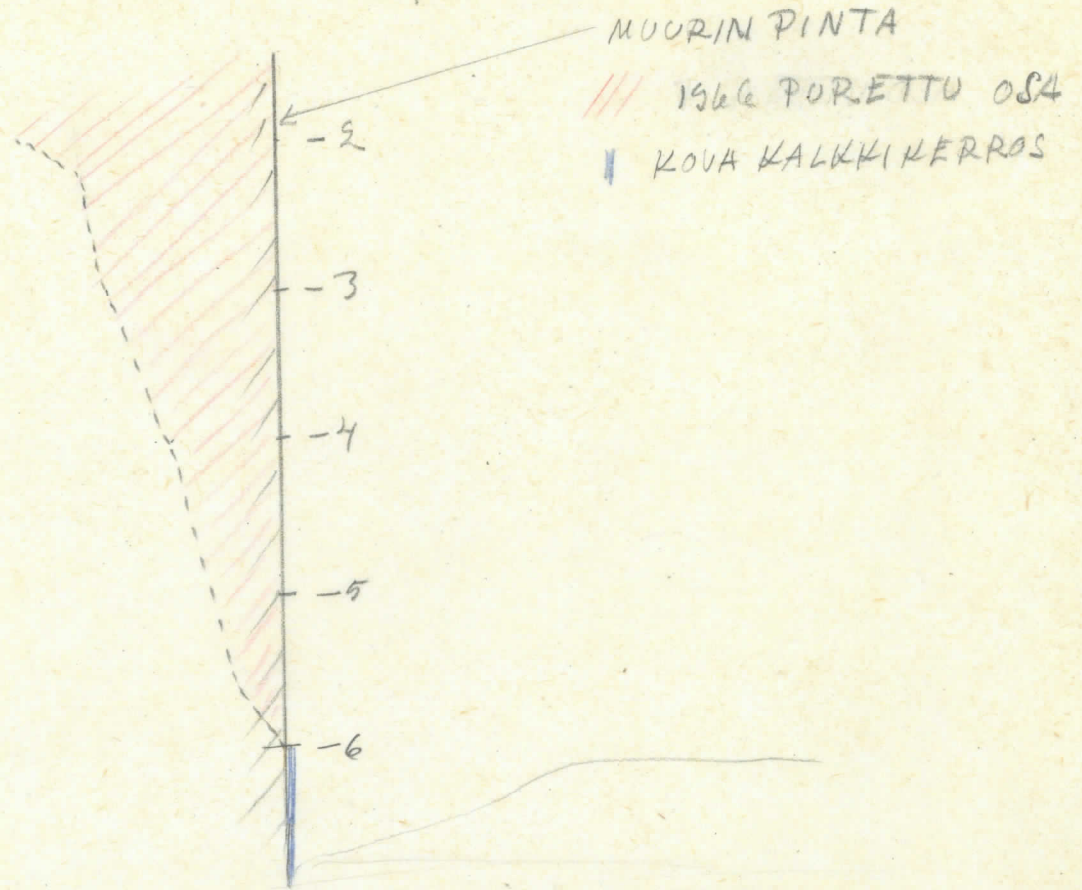
ETELÄISEN ESILINNAN KEHÄMUURI, LOUNAISKULMA 1966/77-B

M.K. N. 1:500

- PURJETTU MUURI
- KOEJAT VU 1961-1962
- 1966 KAIVAUSSALUE
- KALLION REUNA
- RIIPEITÄ VANHENUASTA MUURISTA
- TIHEÄÄN PAAJUTETTU ALUE

RAASEPORI
PIIR. 1.
ITÄISEN ESILINNA
PÄÄPORTIN EDESSÄ OLEVAN TORNIN LÄNSISEINÄMÄ
M.K.N. 1:50 LEIKKAUS 1966 F.F-B

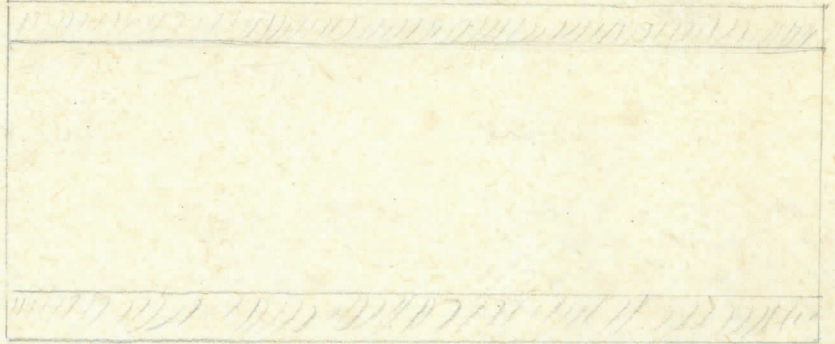
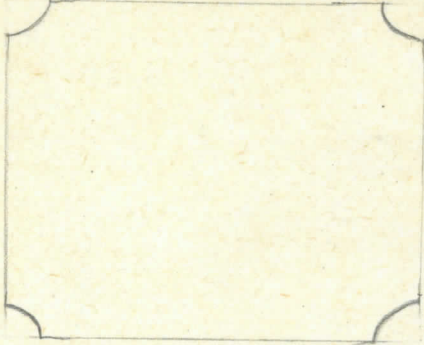

RAASEPORI

PIIRROS 7.

ITÄISEN ESILINNAN ULKOPOULINEN KAIVAUS 1966 / T.R.-B

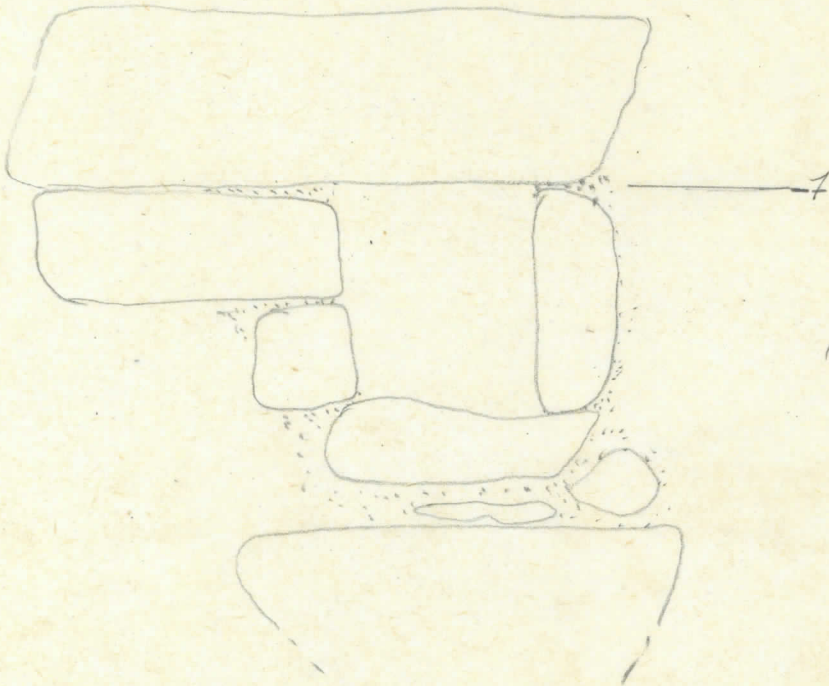
TILII

LUONNOS
1:5

LUOKI
14

LUONNOS
1:10

KIVET ULKONEVAT 10 CM
NORMAALISTA LUURIPINNASTA